

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 102:3

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gillhuis-Smitskamp, Middelrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herksen, Ermelo; A. Janse, Biggkerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Zeist; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijcknaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijcknaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Melijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wolvega; D. Stroom, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: De sociale ethiek van Brunner. II. — Uit de Schrift: Christus krachteloos te Nazareth! (Mark. 6: 5a, 6a.) — Kerkelijk Leven: „Rationaliseerend het mysterie naderen.“ IV. Rectificatie. Tusschen interventie en non-interventie. Recht en plicht tot symboolvorming. (Slot.) Prof. Greijndanus en Prof. Hepp over het persoonsbegrip. Prof. Dr H. H. Kuyper over „gespannen verhoudingen“. Prof. Dr J. D. Du Toit. II. — Even Parkeeren: Epigonitis. — Lit. en Kunst: Een beter vervolg. — Muz. Kroniek: De strijd rond het „Ghebruik en ongebruik van 't Orgel“. IV. — Het Boek van de Week: Sovjet-Rusland en het Christendom. — Stemmen uit onze Kerken: Een valsche beschuldiging? — Perschoon. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

De sociale ethiek van Brunner. (I. Het subject. A.)

II.

Volgens het de vorige maal gegeven schema beginnen wij met het subject uit Brunners sociale ethiek, dus met de vraag, wie het is, die in het sociale leven handelend optreden moet. Dit subject wordt door hem op verschillende wijzen nader omschreven.

1. Het is de mensch. De centrale vraag van de ethiek luidt immers: Wat zullen wij doen? En daar dit tevens de meest menselijke vraag is, die gedaan kan worden, sluit dit ook in, dat deze „wij“ — wij, de menschen, zijn.¹⁾

2. Dit subject is voorts de moderne mensch. Het wordt gevormd niet door abstracte of voorbij-gangene menschen, maar door ons, die niet in de achttiende, doch in de twintigste eeuw; niet in een museum, maar in het tegenwoordige leven. Wij mogen verschillen over de vraag, waarin het meest kenmerkende van den modernen mensch bestaat; hierover zijn wij het allen eens, dat hij een denkend wezen is, en dat alles wat hij denkt en doet, bepaald wordt door wat hij van zichzelf denkt. De mensch van iederen tijd en ook van deze eeuw interpreteert zichzelf, geeft van zichzelf een verklaring, in zijn techniek en wetenschap, in zijn politiek en maatschappijvorming, in zijn cultuur en bouwkunst, en veel meer nog. Zoowel de wolkenkrabber als de gothische dom, zoowel het kapitalistische als het communistische stelsel, zoowel de divina comedia van Dante als Goethe's Faust leggen uit, wat de mensch van zichzelf oordeelt.²⁾ En op grond hiervan lijdt het voor Brunner zelf geen twijfel, dat de moderne mensch zich van al zijn voorgangers vooral hierdoor onderscheidt, dat hij een geëmancipeerde, een van alle bindingen losgemaakte mensch is. Hij is echt een individu; één, die geheel los op zichzelf staat; een geïsoleerde en vereenzaamde, en daarom één, die aan een verterende seepsis, ja aan vertwijfeling lijdt.³⁾

3. Dit subject is nog nader de werkelijke mensch. Hij verkeert altijd in een hic et nunc (hier en nu). Hij staat „Zwischen den Zeiten“ (tusschen de tijden). Hij beleeft steeds een „interim“ (tusschentijd). 't Verleden ging voorbij. Het staat niet meer onder onze macht. Daaruit kunnen wij niets meer maken. Het is aan onze verantwoordelijkheid en onze beslissing onttrokken. Het komt, ethisch gesproken, niet meer in aanmerking. Wij moeten dit, als behoorend tot de dingen, die achter ons liggen, geheel vergeten. En op soortgelijke wijze staat het ook met de toekomst. Die hebben wij nog niet, en daarom kunnen wij over haar nog niet beschikken en in haar nog geen besluit nemen. Alleen het heden hebben wij. Het komt er daarom op aan, om „het oogen-

blik“, dit ééne tijdstip, dat „nu“ heet, en waarin God als Schepper en Verlosser tot ons komt, te benutten, ons te laten verzoenen en tot beslissing te komen.⁴⁾

4. Dit subject is ten vierde, juist omdat het mensch is, niet God. Brunner acht het noodig, hierop bijzonderen nadruk te leggen. Niet alleen ter wille van het pantheïsme, dat het wezen Gods met dat der wereld samenvloeit; maar ook ter wille van het nieuwere rationalisme van Europa, dat slechts een andere vorm van pantheïsme is, omdat het de menselijke rede met de absolute waarheid vereenzelvigt.⁵⁾

5. Dit subject is al verder, wederom omdat het mensch is, niet plant en dier. Het mensch-zijn mag niet geprofaneerd en gebanaliseerd. De mensch bezit immers niet slechts, zooals het dier, lichamelijke, maar is bovendien een geestelijk-lichamelijk wezen.⁶⁾ Hij heeft een Ik, ja is zelf een Ik. Hij kan door God als een „gij“ aangesproken. Wij zijn niet slechts als de andere creaturen door —, maar ook in het Woord Gods geschapen; dat wil zeggen: wij zijn van God afhankelijk niet enkel causaal (oorzake-lijk), maar ook in dezen zin, dat wij dit zelf weten en ons tegenover Hem bepalen kunnen. De mensch is niet enkel van of door God, maar ook in en tot God geschapen. Terwijl er, zonder het Woord, geen ding gemaakt is, dat gemaakt is; is dit Woord voor den mensch tegelijk het licht, dat hem verlicht, komende in de wereld. Het zijn des menschen is in zijn diepste kern een verantwoordelijk zijn.⁷⁾

6. Dit brengt ons als vanzelf tot een zesde typeering van het subject uit Brunners sociale ethiek. De christelijke boodschap, die allereerst en allermeeft de boodschap des Ouden en Nieuwen Testaments is, en die verkondigd wordt door de kerk als de gemeenschap van hen, die haar geloofd en verstaan hebben — deze boodschap is vóór alle dingen het Woord van de Schepping.⁸⁾

God schiep den mensch naar Zijn beeld; en dit wil in de eerste plaats zeggen, dat wij ons zijn en ons wezen niet uit ons zelf hebben. De mensch is ec-type, niet arche-type. Het beeld, dat wij bezitten, heeft zijn inhoud van het oer-type, waarvan wij slechts een afdruk zijn. Het is nu eenmaal zoo, dat, wanneer God iets doet, Hij altijd aan datgene wat Hij doet, het stempel van Zijn Wezen opdrukt. Gods scheppingsdaad is daarom tegelijk openbaring Gods, Zelfmededeeling.⁹⁾ En dat de mensch beeld Gods is, zegt verder, dat hij nu ook teruggeeft wat hij eerst heeft ontvangen. De mensch is dus wat hij is, doordat hij eerst ontvangt, en daarna hetgene, dat hij ontvangen heeft, zoowel teruggeeft als doorgeeft.¹⁰⁾

Wanneer Brunner aldus van onze schepping naar het beeld Gods spreekt, moet dit geen verkeerde voorstellingen bij ons wekken. Want onder het beeld Gods verstaat hij niet een zekere uitrusting met allerlei zedelijke deugden en gaven. Ook niet een substantie. De substantie van den mensch als mensch is juist geen substantie, maar het betrokken-zijn op God.¹¹⁾ Het beeld Gods bestaat voor Brunner uit een relatie, en dan nog nader uit een verhouding van de hoogste actualiteit. Het zegt in één woord, dat de mensch een verantwoordelijk wezen is. Wie het wezen der verantwoordelijkheid heeft verstaan, heeft daarmee ook tegelijk het wezen des menschen verstaan. Want deze verantwoordelijkheid is — indien men van substantie zou willen spreken

En zelfs al heb ik met echte geestelijke ervaringen te doen, dan zijn die ervaringen toch nooit zuiver; worden ze, voor zoover ze zuiver zijn, nog nimmer volkomen door mij begrepen; en heb ik bovendien steeds met dat innemsel van het persoonlijke te doen, dat elk opmaken van een vasten regel uitsluit. Moet ik dus ten slotte toch weer tot het Woord komen om mijn eigen ervaring te begrijpen, dan is het uiteraard zekerder en treft het beter doel, indien ik dat Woord zelf tot uitgangspunt kies en de donkere paden der mystieke aandoeningen mij.

Dr A. KUYPER.
De Heraut, No. 248, 24 Sept. 1882.

— de substantie van het mensch-zijn. Daarin immers zitten de beide zelfde elementen van gebondenheid en vrijheid. Gebondenheid, doordat de mensch door God in liefde aangesproken wordt, aldus in het Woord Gods is, en zoo in zijn Ik-zijn door God als een gij bepaald wordt. Vrijheid, doordat de mensch nu zelf zijn leven in handen neemt, zichzelf verstaat, tot iets besluit, zichzelf bepaalt en aldus in liefde antwoordt.¹²⁾ De mensch, die God overeenkomstig en op grond van Zijn Woord der liefde in geloovige liefde zou antwoorden, zou de waarachtige, menselijke mensch zijn. In hem was het raadsel van het mensch-zijn zoowel theoretisch als praktisch opgelost. Hij had God lief, omdat Hij hem eerst heeft liefgehad (1 Joh. 4:19).¹³⁾

7. Dit subject dat als beeld Gods geschapen werd, is thans zondaar geworden. Reeds Paulus predikte, dat wij allen gezondigd hebben en de heerlijkheid Gods derven (Rom. 3:23).¹⁴⁾ Wij zijn uit de eenheid met God uitgevallen.¹⁵⁾ Niet, alsof er ooit een mensch bestaan zou hebben, die volmaakt beeld Gods was, en alsof daarop toen, op een bepaald punt des tijds, als historisch feit een val heeft plaats gehad. In zijn jongste werk is Brunner er eerlijk voor uitgekomen, dat de bijbelsche en kerkelijke leer van schepping en val voor hem slechts zinnebeeldige inkleeding van een dubbele waarheid zijn. De leer der schepping van deze waarheid, dat de mensch slechts in het zijn-in-God en vanuit God te verstaan is, en dat het leven, zooals God het geeft, altijd een zijn in Zijn liefde is. De leer van den val: inkleeding van de waarheid, dat de mensch van zijn zijde er altijd op uit is, om dit te verstoren en te verwoesten.¹⁶⁾ Adam — dat zijn wij allen.¹⁷⁾

Door deze zonde, die uit hoogmoed en hybris (aanmatiging) bestaat, en waardoor wij ons uit de hand Gods losrukken, houden wij niet op, mensch te zijn. Wij worden geen diuvel of dier. Wij blijven mensch, ja zelfs beeld Gods.¹⁸⁾

Toch is het Brunner niet heelemaal naar den zin, en acht hij het onbeholpen, om met Calvijn en de andere reformatoren te zeggen, dat er resten van het beeld Gods in ons zijn overgebleven. Dit is hem te quantitatief gedacht.¹⁹⁾ Het lijkt te veel op een afreksom. Brunner wil nu eenmaal niet van onzen val of onzen afval van God als een afgesloten feit weten. Dit zijn dingen, die zich telkens herhalen. En ook de zonde is hem geen kwaliteit, geen substantie, geen toestand. Zij is louter daad, actualiteit.²⁰⁾

12) Das Wort Gottes und der moderne Mensch, 16—17; Der Mensch im Widerspruch, 62, 87—89, 94.

13) t.a.p., 41.

14) Das Gebot und die Ordnungen, 56.

15) t.a.p., 61.

16) Der Mensch im Widerspruch, 95, 114, 124—125. Van den historischen vorm der leer over den zondeval zegt Brunner, dat hij niet eerst en meest uit wetenschappelijke, maar uit geloofsgronden bedenkelijk is, en geleid heeft tot zware verminingen van het geloof, van onze zondekennis en van de kennis onzer verantwoordelijkheid jegens God. (t.a.p., 112.)

17) Das Gebot und die Ordnungen, 139.

18) t.a.p., 140; Der Mensch im Widerspruch, 121—123.

19) Natur und Gnade, 27—28.

20) Der Mensch im Widerspruch, 142—143.

1) Das Grundproblem der Ethik, 5; Das Gebot und die Ordnungen 2, Vorwort V, en 78.

2) Das Wort Gottes und der moderne Mensch, 9—10; 13—15.

3) t.a.p., 14—15; Das Grundproblem der Ethik, 7—8; Der Mensch im Widerspruch, 199.

4) Das Gebot und die Ordnungen, 107—108, 184—185.

5) Das Wort Gottes und der moderne Mensch, 15—16.

6) t.a.p., 16.

7) Der Mensch im Widerspruch, 60, 82, 87; Das Gebot und die Ordnungen, 137.

8) t.a.p., 39.

9) Natur und Gnade, 12.

10) Das Wort Gottes und der moderne Mensch, 16.

11) Das Gebot und die Ordnungen, 586, noot 5.